

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
соціальної економіки
Протокол № 21 від 29.01.2024 р.

ПОГОДЖЕНО
Проректор з навчально-методичної роботи

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	23 «Соціальна робота»
Спеціальність	232 «Соціальне забезпечення»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	«Управління соціальними проектами»

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Ека СТЕПАНОВА

Завідувач кафедри
соціальної економіки

Галина НАЗАРОВА

Гарант програми

Андрій СЕМЕНЧЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Комунікація є необхідною умовою життєдіяльності людини й однією з основ існування суспільства, оскільки суспільство – це, у першу чергу, ті зв'язки та взаємовідносини, в які вступають його члени. Усі аспекти життєдіяльності людини пронизані комунікацією. Саме комунікація перетворює людину як біологічний організм в Людину в повному розумінні цього слова.

Навчальна дисципліна «Соціальні комунікації» надає можливість здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти оволодіння основами знань зв'язків і залежностей економічних відносин з політичними, соціокультурними, моральними, етичними, психологічними та іншими аспектами життєдіяльності людини; визначення пріоритету людини як особистості, що формується в складному, динамічному, суперечливому навколишньому середовищі (гуманізація економічних відносин).

Мета навчальної дисципліни: засвоєння теоретичних засад та набуття практичних навичок організації соціальних комунікацій й застосування технологій масових комунікацій в бізнесі.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

проаналізувати сутність, структуру та види соціальної комунікації;

визначити роль соціальної комунікації в сучасному бізнесі;

розглянути основні елементи комунікативного процесу та комунікаційні бар'єри в спілкуванні;

розглянути та дослідити сутність та види невербальної комунікації, вміння говорити та слухати співрозмовника;

проаналізувати рівні комунікацій, зокрема рівень почуттів та масову комунікацію;

розглянути структуру та діяльність медіа в сучасному світі та основні елементи медійної рівності.

Об'єктом навчальної дисципліни є основні складові елементи соціальних комунікацій.

Предметом навчальної дисципліни є система соціальних комунікацій.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН3.	ЗК7.
	СК6.
РН6.	ЗК1.

PH10.	ЗК6.
	СК5.
PH12.	ЗК6.
	СК11.
PH14.	ЗК9.
PH17.	ЗК10.
	СК12

де, PH3. Володіння методами комунікації у застосуванні різних форм взаємодії та спільної діяльності;

PH6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей.

PH10. Пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.

PH12. Виявляти потреби різних верств населення та розробляти відповідні програми соціального захисту щодо їх вирішення.

PH14. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.

PH17. Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК7. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК10. Здатність працювати в команді.

СК5. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.

СК6. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

СК11. Вміння інформувати населення щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.

СК12. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти соціальної комунікації

Тема 1. Тема 1. Сутність, структура і види соціальної комунікації.

1.1. Комунікація як соціально-історичне явище. Соціальна комунікація як умова існування соціуму. Генеза теорій масових і соціальних комунікацій та інформацій у XX-XXI століттях.

1.2. Види, рівні й форми комунікативної діяльності. мікрокомунікація, мідікомунікація, макро-комунікація. Методологічні проблеми теорії комунікації. Сутність і загальна характеристика процесу комунікації. Елементи комунікаційного процесу. Сучасні концепції комунікації.

1.3. Комунікативна компетентність у системі професійної підготовки фахівця з соціального захисту.. Навички, необхідні для фахівця із соціального забезпечення.

Тема 2. Соціальна комунікація та її роль у суспільній сфері.

2.1. Поняття соціальної комунікації. Мета, принципи і закони соціальної комунікації. Завдання і функції соціальних комунікацій. Різновиди соціальної комунікації. Комунікація та її функції в суспільстві. Інформаційно-комунікаційні канали. Різновиди комунікаційних каналів. Еволюція соціальних комунікацій.

2.2. Мова як символічна комунікативна система. Вихідні канали: невербальний, вербальний, іконічний, символічний. Диференціація вихідних каналів і утворення каналів усної й документальної комунікації. Художні й технічні канали комунікації.

2.3. Інформаційно-комунікаційний менеджмент: поняття і типологія. Формування електронних комунікаційних каналів.

2.4. Пам'ять як об'єкт комунікаційної діяльності. Соціальна пам'ять. Комунікація і суспільна свідомість. Комунікаційні аспекти соціалізації.

Тема 3. Моделі і технології соціальної комунікації.

3.1. Структура соціально-комунікативного знання. Формування основних аспектів теорії комунікаційної взаємодії: мовні, соціальні, технічні, психологічні. Проблемне поле досліджень: комунікаційна природа соціальної реальності, механізм комунікаційних зв'язків, структурно-організаційні та функціонально-змістовні характеристики комунікаційних систем.

3.2. Соціально-комунікативний інжиніринг. Соціальні комунікації з позиції соціально-комунікаційного інжинірингу за О.М. Холодом.

3.3. Основні елементи комунікативного процесу. Структурні моделі комунікації. Поняття бар'єру в комунікаційному процесі та причини їх виникнення.

3.4. Комунікаційні бар'єри та їх види. Психологічні та соціальні бар'єри. Комунікаційні бар'єри та способи їх подолання. Проблема розуміння в комунікативному процесі.

Змістовий модуль 2. Система соціальних комунікацій

Тема 4. Структура та види комунікацій.

4.1. *Типи, види, функції комунікацій.* Мовне спілкування як засіб комунікації. Види комунікації. Суперечка як різновид мовної комунікації. Стратегія і тактика аргументації.

4.2. *Уміння говорити та слухати.* Зворотній зв'язок в говорінні і слуханні. Застосування умінь говоріння і слухання для підвищення ефективності комунікації соціального працівника

4.3. *Сутність і особливості невербальної комунікації.* Пара- і екстралінгвістичні компоненти невербальної комунікації. Міміка і погляд. Жести. Організація простору і часу. Пози і хода. Контакт очей.

Тема 5. Рівні комунікації.

5.1. *Поняття міжособистісної комунікації.* Стратегія і тактика міжособистісної комунікації.

5.2. *Почуття і емоції як комунікативні дії.* Основні емоційні індикатори соціальної комунікації.

5.3. *Поняття масової комунікації.* Сутність масової комунікації та її основні складові. Структура та функції масової комунікації. Ефективність масової комунікації. Функціональна спрямованість масової комунікації.

5.4. *Зв'язки з громадськістю (PR) як вид комунікації.* Комунікація в державних і громадських структурах. Комунікація в економічній, виробничій і комерційній сферах. Роль комунікації в корпоративній діяльності. Комунікація в різних галузях соціальної сфери: освіта, культура, охорона здоров'я, спорт тощо.

Тема 6. Масова комунікація

6.1. *Засоби масової комунікації: поняття, функції.* Основні елементи масової комунікації. Її принципи та функції

6.2. *Публічна комунікація.* Соціальний театр, соціальна бібліотека, соціальні акції, конференції, круглі столи, організаційна фасилітація.

6.3. *Масова комунікація.* Соціальна реклама, соціальна пропаганда, соціальне кіно.

6.4. *Маніпулювання суспільною свідомістю.* Імідж та рекламування. Вплив засобів масової комунікації на формування установок і соціальних стереотипів.

Тема 7. Структура та діяльність медій. Принципи та відповідальність

7.1. *Свобода медій.* Основні принципи та сутній медій. Різноманітність медій. Якість інформації.

7.2. *Медійна рівність.* Основні елементи медійної рівності.

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	Вправа «Асоціації», проходження тесту на визначення емоційного інтелекту
Тема 2. Завдання 2.	Вирішення задач, спрямованих на визначення соціальної комунікації
Тема 3. Завдання 3.	Семінарське заняття за темою 3. Моделі і технології соціальної комунікації
Тема 4. Завдання 4.	Ділова гра "Запобігання соціально-трудовому конфлікту щодо скорочення штатів
Тема 5. Завдання 5.	Семінарське заняття за темою 5. Рівні комунікації
Тема 6. Завдання 6.	Виконання практичних завдань, спрямованих на дослідження впливу соціальної пропаганди в бізнесі
Тема 7. Завдання 7.	Семінарське заняття за темою 7. Структура та діяльність медій. Принципи та відповідальність

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1 - 7	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1 - 7	Підготовка до практичних занять
Тема 1 -7	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань
Тема 3, 5, 7	Підготовка до семінару
Тема 4, 7	Підготовка до контрольних робіт

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1, 2, 4, 7), проблемна лекція (Тема 6), лекція-діалог (Тема 3,5)).

Наочні (демонстрація (Тема 1-7)).

Практичні (практична робота (Тема 1 - 7), семінар (Тема 3,5,7), ділові ігри (Тема 4)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти складати екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку. Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: практичні завдання (25 бали), ділова гра (15 балів), доповідь з презентацією (10 балів), письмова контрольна робота (10 балів).

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів)

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Спеціальність «Соціальне забезпечення»

Освітньо-професійна програма «Управління соціальними проектами».

Семестр I

Навчальна дисципліна «Соціальні комунікації»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (тестове) (10 балів)

1. Обмін між людьми або іншими соціальними суб'єктами цілісними знаковими повідомленнями, у яких відображені інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлений цілим рядом соціально значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві, називають:
 - А) співпраця
 - Б) соціальна комунікація
 - В) зворотній зв'язок
2. Оберіть пояснення, що стосуються поняття «соціальна комунікація»:
 - А) як передача інформації, ідей, емоцій у вигляді знаків, символів;
 - Б) як процес, що пов'язує частини соціальної системи одна з одною;
 - В) як механізм, що дозволяє визначати поведінку іншої людини;
 - Г) як процес обміну інформацією між учасниками співпраці.
3. Комунікація розглядається як:
 - А) обмін інформацією між складними динамічними системами та їх частинами, які здатні приймати інформацію, накопичувати її та перетворювати;
 - Б) спосіб діяльності, який полегшує взаємне пристосування людей;
 - В) інформаційний зв'язок суб'єкта з тим чи іншим об'єктом;
 - Г) спосіб впливу всіх учасників процесу один на одного.
4. Виділяються три основні (базові) функції соціальної комунікації як виду публічного спілкування:
 - А) Психологічна функція;
 - Б) Експресивна функція;
 - В) Прагматична функція;
 - Г) Інформативна функція.
5. Вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування:
 - А) обмін інформацією;
 - Б) зворотній зв'язок;
 - В) соціальна комунікація.
6. За характером впливу розрізняють зворотний зв'язок:
 - А) позитивний;
 - Б) нейтральний;
 - В) негативний.
7. За характером впливу розрізняють зворотний зв'язок:
 - А) жорсткий;
 - Б) паралельний;
 - В) гнучкий;
 - Г) послідовний.
8. За характером впливу розрізняють зворотний зв'язок:
 - А) загальний;
 - Б) місцевий;

В) локальний.

9. До інститутів соціалізації відносять:

А) школа;

Б) телебачення;

В) сім'я;

Г) спілкування.

10. Аспект спілкування, що виявляється в організації людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення спільної мети:

А) комунікація;

Б) інтеракція;

В) перцепція.

Завдання 2 (стереотипне) (5 балів)

Структурні моделі комунікації. Комунікативний кодекс. Комунікативні бар'єри та їх класифікація.

Завдання 3 (діагностичне) (10 балів)

Охарактеризуйте основні закони теорії комунікації (закон дзеркального розвитку спілкування, закон залежності спілкування від комунікативних зусиль, закон прогресивного зростання нетерпіння слухачів, закон зниження рівня інтелекту аудиторії зі збільшенням її чисельності, закон комунікативного самозбереження, закон ритму спілкування, закон мовленнєвого самовпливу, закон довіри до зрозумілих висловлювань, закон протягування критики, закон само виникнення інформації, закон модифікації нестандартної комунікативної поведінки учасників спілкування, закон прискореного поширення негативної інформації, закон спотворення інформації, закон емоційної афіліації, закон мовленнєвого посилення емоцій, закон поглинання емоцій, закон емоційного пригнічування логіки).

Завдання 4 (евристичне) (15 балів).

Складіть список основних рис сучасної комунікаційної системи, виокремивши серед них ті, які ми "успадковуємо" з попередніх систем комунікації, і ті, які є принципово новими для нинішньої епохи.

Затверджено на засіданні кафедри соціальної економіки протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатор

к.е.н., доц. Степанова Е.Р.

Зав. кафедрою

д.е.н., проф. Назарова Г.В.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань. Загальна кількість балів за виконання екзаменаційної роботи становить – 40.

Завдання 1 (тестове). Максимальна кількість балів –10. Кожен тест закритої форми з одиничним вибором та тест закритої форми з множинним вибором оцінюється в 1 бал;

Завдання 2 (стереотипне). Максимальна оцінка завдання – 5 балів, із них:
1 – володіння понятійно-категоріальним апаратом економічної психології;
2 – використання психологічного підходу до аналізу економічної поведінки;
2 – наявність повної відповіді на запитання та обґрунтованих висновків;

Завдання 3 (діагностичне). Максимальна оцінка завдання – 10 балів, із них:
2 – володіння теоретичними знаннями;
3 – використання психологічного підходу до аналізу явищ та процесів у сфері бізнесу та їх порівняння;
5 – наявність повної відповіді на запитання та обґрунтованих висновків;

Завдання 4 (евристичне). Максимальна оцінка завдання – 15 балів, із них:
2 – володіння теоретичними знаннями та їх застосування для вирішення поставленої проблеми;
2 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу;
3 – застосування творчого підходу до вирішення поставленої проблеми;
3 – оригінальність підходу до виконання завдання та подання результату;
4 – наявність обґрунтованих висновків щодо вирішення поставленої проблеми

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вступ до фаху та соціальні комунікації : навчальний посібник / М. М. Ільчук, В. О. Яворська. - К. : ЦП "КОМПРИНТ", 2022. - 472 с.
2. Комунікація і культура в глобальному світі // за ред. Є.Бистрицького, С. Пролеєва, Р. Зимовця. – К : Дух і Літера, 2020. – 416 с.
3. Лугова, В. М. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. М. Лугова, С. М. Голубев ; Харківський національний

економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (927 КБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 211 с. (<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21464>)

4. Теорія медіа та суспільства : навч. посіб. / Н.І. Зражевська. — К. : Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. – 198 с

Додаткова

5. Степанова Е. Р. Психологія впливу: як досягти бажаного результату та не втратити персонал / Е. Р. Степанова // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 бер. 2020 р., м. Харків – м. Торунь. – Х. : ФОП Панов А. М., 2020. – С. 194–195. (<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23488>)

6. Соціальні комунікації : Словник-довідник / В.Ігнальєва. – К.: Ліра-К, 2022. – 328 с.

7. Дороніна М. С. Розвиток управлінської компетентності керівників підприємств: монографія / М. С. Дороніна, В. М. Лугова, Д. О. Серіков, С. А. Доронін. - Х.: ФОП Лібуркіна Л. М., 2019. – 182 с. (<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22433>)

8. John Kulman Intercultural Communication: An advanced resource book for students / John Kulman, Adrian Holliday. - Great Britain: Taylor & Francis, 2021. - 340 p.

Інформаційні ресурси

9. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ Social Communications Research Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nbuviap.gov.ua/e-biblioteka/naukovi-resursy/sotsialni-komunikatsii>

10. What is social communication, and why is it so important? [Electronic source]. – Access mode: <https://altalang.com/beyond-words/social-communication/>